

BOŽENA NĚMCOVÁ - BABIČKA

LITERÁRNÍ TEORIE

Literární druh a žánr:

venkovská novela (próza, epika)

Literární směr:

poprvé vydáno r. 1855 – pozdní období autorčiny tvorby; realismus

Slovní zásoba:

spisovná, ale spíše zastaralá čeština (mnoho zastaralých prvků – např. přechodníky); mnoho archaismů

Stylistická charakteristika textu:

velice bohatý popisný jazyk; propracované popisy i dialogy; občas romantické prvky

Vypravěč:

vypravěčem je autorka – vnější pozorovatelka děje (-er forma)

Postavy:

BABIČKA (Magdaléna Novotná): symbol dobra a lásky; moudrá a štedrá; BARUNKA (autobiografické zpodobnění mladé Boženy Němcové), VILÉM, JAN a ADELKA: babiččina vnoučata; TEREZKA a JAN PROŠKOVÍ: manželé; rodiče čtyř dětí; Terezka byla dcerou Magdalény Novotné – babičky; VIKTORKA: bláznivá dívka; hodila své dítě do splavu; KRISTLA: dívka z místní hospody; HORTENSIE: komtesa, nadaná malířka; KNĚŽNA ZAHÁŇSKÁ: sympatická a nepovyšená žena; ZAJÍMAVOST: většina postav je historicky věrná a doložitelná

Děj:

babička (Magdaléna Novotná) dostává od své dcery Terezky pozvání do jejich stavení (na Staré Bělidle - v panství kněžny Kateřiny Zaháňské) → děti (Barunka, Vilém, Jan a Adélka) babičku netrpělivě očekávaly → když dorazila, velice se jim zalíbila → vyprávěla jim různé příběhy a poučné historky → paralelně je vyprávěn příběh Viktorky, dívky, která zešílela z myslivce, který ji pronásledoval, běhala po lesích, zpívala u splavu a od ostatních se vyčleňovala; nakonec ji zasáhl blesk → dívka Kristla (jedna z babiččiných oblíbenkyň) se šťastně vdala za Mílu → slečna Hortensie se měla vdát za italského malíře, ale zemřela → babička mezitím zestárla → jednoho dne zemřela a při jejím pohřbu byla celá vesnice velice smutná – babičku na závěr ocenila i kněžna Zaháňská

Kompozice:

Prostor:

Staré Bělido (součást panství kněžny Zaháňské)

Čas:

1. polovina 19. století

Význam sdělení (hlavní myšlenky díla):

vzpomínky na šťastné dětství; popis obyčejného venkovského života a místních zvyků a tradic; obraz sociálních rozdílů

LITERÁRNÍ HISTORIE - společensko-historické pozadí vzniku

Politická situace (mocenské konflikty, aj.):

revoluce ve většině evropských měst (1848); Všeslovanský sjezd v Praze → povstání potlačeno (1848); František Josef I. se stal rakouským císařem (1848)

Základní principy fungování společnosti v dané době:

Strach z rakousko-uherské tajné policie

Kontext dalších druhů umění:

HUDBA: Bedřich Smetana (1824-1884); Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Kontext literárního vývoje:

probíhalo období realismu; dozníval romantismus; tvořila mimo jiné generace májovců a doznívalo české národní obrození charakteristické silným vlastenectvím

AUTOR

Život autora:

Božena Němcová (1820-1862) – v. jménem Barbora Novotná, později Panklová; slavná česká spisovatelka; bývá označována za zakladatelku novodobé české prózy; nar. se r. 1820 ve Vídni → život na panství vévodkyně Kateřiny Zaháňské (s rodiči a babičkou) → škola v České Skalici (1826-33) → r. 1837 se provdala za Josefa Němce (měla s ním celkem 4 děti) → manželství nebylo příliš šťastné → časté stěhování za prací (Josefov, Litomyšl) → r. 1840 stěhování do Polné → kontakt s místními obrozenci → r. 1842 odchod do Prahy → Domažlice → manžel byl přeložen do Uher (dnešní Maďarsko), Božena se usadila v Praze → kontakt s pražskými vlastenci → cesta do Uher a na Slovensko → znovu Praha → lit. tvorba a kontakt s májovci → stáhla se do ústraní (účastnila se pouze pohřbu Karla Havlíčka Borovského) → zdravotní obtíže a narůstající konflikty s manželem → smrt v chudobě; ZAJÍMAVOSTI: prakticky celý život strávila v chudobě; je pochována v Praze na Vyšehradě; znala se s dalšími českými spisovatelkami Sofií Podlipskou a Karolínou Světlou

Vlivy na dané dílo:

silné autobiografické prvky; smrt syna Hynka

Vlivy na jeho tvorbu:

Karel Jaromír Erben; české národní obrození a jeho představitelé

Další autorova tvorba:

tvořila zejména venkovskou prózu, ale částečně i poezii; KRATŠÍ PRÓZY (povídky, aj.): Divá Bára; Chyže pod horami; Karla; Národní báchorky a pověsti; aj.; DELŠÍ PRÓZY: Pohorská vesnice; V zámku a v podzámčí; POEZIE: Ženám českým; CESTOPISY: Z Uher; Obrazy ze života slovenského, aj.

Inspirace daným literárním dílem (Film, dramatizace, aj.):

FILM: Babička (černobílý film; 1940); Babička (dvoudílný čs. film; 1971) – režie: Antonín Moskalyk (Četnické humoresky); hrají: Jarmila Kurandová (babička), Libuše Šafránková (Barunka), aj.; DIVADLO: Babička (divadelní hra v Národním divadle v Praze; 2007) – hrají: Vlasta Chramostová (babička), aj.

Jak dílo inspirovalo další vývoj literatury:

Božena Němcová nejen tímto dílem ovlivnila zejména tvorbu Karolíny Světlé; ovlivnila také celkovou podobu moderní české prózy

LITERÁRNÍ KRITIKA

Dobové vnímání díla a jeho proměny:

Němcová se za svého života nedomáhala zvýšeného zájmu o toto dílo → dnes patří Babička k pilířům české literatury

Dobová kritika díla a její proměny:

Aktuálnost tématu a zpracování díla:

SROVNÁNÍ

Srovnání s vybraným literárním dílem:

František Jan Mošner – Pěstounka (tímto dílem se podle některých zdrojů Božena Němcová nechala inspirovat)

novela - próza spíše kratšího rozsahu; většinou se zaměřuje na jeden zcela jasný, ale i přesto poutavý příběh; typická je závěrečná pointa

realismus - umělecký směr zejména 2. poloviny 19. století; navazuje na romantismus; zachycuje pravdivou a věrnou skutečnost; centrem pozornosti jsou většinou průměrní lidé; PŘEDSTAVITELÉ: Lev N. Tolstoj, Honoré de Balzac, Émile Zola, Charles Dickens, Henrik Ibsen, Mark Twain, Jack London, Stendhal, Gustave Flaubert nebo Fjodor M. Dostojevskij

romantismus - v literatuře jde o směr, který se rozvíjel zejména v 1. pol. 19. stol. a pravděpodobně vznikl v Anglii; rozvíjela se zejména lyrická (nedělová) poezie, lyricko-epické žánry, ale také román, aj.; ZNAKY: konflikt mezi vnitřním a vnějším (reálným) světem; pocit vnitřní rozervanosti hlavního hrdiny, který se vzpírá společenským konvencím; PŘEDSTAVITELÉ: George Gordon Byron, Percy Bysshe Shelley, Mary Shelleyová, Walter Scott, sestry Brontëovy (Charlotte, Emily a Anne), Robert Louis Stevenson, Oscar Wilde, bratři Grimmové, Heinrich Heine, Victor Hugo, Stendhal, Alexandre Dumas starší, Alexander Sergejevič Puškin, Michail Jurjevič Lermontov, Nikolaj Vasiljevič Gogol, Karel Hynek Mácha, Božena Němcová, Karel Jaromír Erben, Hans Christian Andersen, aj.

májovci - skupina českých spisovatelů v 2. pol. 19. stol., kteří navazovali na odkaz Karla Hynka Máchy a byli sdruženi kolem almanachu Máj; CÍL: pravdivé zobrazení okolního světa; PŘEDSTAVITELÉ: Jan Neruda, Karolína Světlá, Vítězslav Hálek, Jakub Arbes, aj.

české národní obrození - OBDOBÍ: poslední třetina 18. stol. - r. 1848; CÍL: pozvednutí českého jazyka a národního vlastenectví obyvatel; VÝZNAMNÍ OBROZENCI: Josef Dobrovský, Josef Kajetán Tyl, Josef Jungmann, Božena Němcová, Karel Hynek Mácha, Karel Jaromír Erben, František Palacký, aj.